

6470

88/6

Informace o Chartě 77 - č. 14 - r. 1978
od 21. listopadu do 5. prosince 1978

	str.
Dokument Charty 77 - č. 22 /Jaderné elektrárny v ČSSR/	1
Dopis Charty 77 Jeho Svatosti Janu Pavlu II /Blahopřání ke zvolení/	7
Francouzští vysokoškolští studenti /UNEF/ piší představitelům Charty 77	8
Poděkování Charty 77 Výboru na udílení ceny Monismanien 1995	8
 Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných:	
Sdělení č. 58 /protest proti omezování osobní svobody - adresováno generálnímu prokurátorovi-	9
Sdělení č. 59 /Zdeněk Kašták odsouzen/	9
Sdělení č. 60 /Odvolení Jiřího Chmela/	10
Václav Havel: Informace dostupné veřejnosti	10
LP deska vydaná ve Švédsku	11

00000

Příloha:

Informace o Polsku - zprávy a texty z oblasti lidských
práv, připravené skupinou, která na půdě Charty 77 napo-
máhá stykům mezi Chartou 77 a polskou demokratickou opo-
zicí /zvláště Výborem společenské sebeobrany - KOR/.

00000

V duchu Dokumentu Charty 77 č. 21, přistupujeme k nové praxi ve vydávání dokumentů: nadále budou mluvčí vydávat dokumenty především jako podklady k diskuzi, které mají podporovat ve veřejnosti i v různých institucích otevřené úvahy o daných problémech, nikoli tedy jako nějaká definitivní stanoviska Charty 77 k nim. Dokumenty vůbec nemusí zrcadlit názor všech nebo většiny signatářů Charty, nemusí ani zrcadlit ani mírnější mluvčích; jejich vydáním mluvčí pouze vyjadřuje svůj názor, že tyto dokumenty, vypracované užšími skupinami signatářů Charty 77 nebo osobami v ní spolupracujícími, mohou být seriozním východiskem k diskuzi. První dokument tohoto typu, který vydáváme, se zabývá problematikou bezpečnosti provozu jaderných elektráren v ČSSR. Domníváme se, že jde o téma neobyčejně živé a důležité, jak o tom ostatně svědčí stále se zvyšující zájem, kterému se těší v mnoha zemích. To téma je v Československu naprosto nedostatečně diskutováno, podobně jako ekologické problémy vůbec. Charty 77 se proto jimi chce i v buďoucnosti zabývat a podporovat úsilí osob, které jim věnují trvalou a necenzurovanou pozornost.

Praha 27. 11. 1978

Václav Havel
mluvčí Charty 77

dr. Ladislav Hejdánek
mluvčí Charty 77

Vvod

Využití jaderné energie představuje - podle názoru některých odborníků - v současné době jedno z řešení rozperu mezi rostoucí potřebou energie a jejími ubývajícími zdroji. Oproti klasickým formám získávání energie je však využití jaderné energie spojeno s rizikem radioaktivního záření. Problém bezpečnosti provozu jaderné elektrárny je proto ve středu pozornosti jak z hlediska ochrany zdraví a životů lidí, tak z hlediska ochrany životního prostředí.

I. část - Radioaktivita a zdraví člověka.

Radioaktivní záření vznikají při rozpadu atomových jader resp. při jaderných reakcích vyvolává při průchodu živou hmotou řadu fyzikálních /a v jejich důsledku i chemických/ reakcí, při nichž dochází k narušení či ničení buněčných molekul. Vysoká dávka intenzivního záření může bezprostřednězpůsobit vážné poškození nebo smrt organismu tím, že dojde ke zničení takového množství buněk, jaké organismus nedokáže nahradit. Menší dávky záření mohou způsobit poškození buněčných struktur, zejména řetězců kyseliny desoxyribonukleové, která je nositelem genetické informace bunky. Bunka, která je jinak nepoškozená, může začít produkovat další bunky, které jsou odlišné od mateřské bunky strukturou či funkcí - tzv. mutace. Největším nebezpečím pro zasaženou osobu je vznik rakovinových buněk - buněk, které se nekontrolovatelně rozmnožují v rakovinový novotvar, rozšiřují se po celém organismu a postupně vedou k paralizaci jednotlivých orgánů a ke smrti. V reprezentativní řadě výzkumů byl prokázán zvýšený výskyt rakoviny a leukemie /rakoviny krevních buněk/ u osob, které byly vystaveny zvýšené radiaci, at při jaderném výbuchu nebo při práci v jaderném průmyslu a energetice.

Následky ozáření se však nemusejí omezit pouze na osoby, které mu jsou bezprostředně vystaveny. Zákeřnější jsou následky, které tyto osoby mohou přenést na své potomstvo. První formou tohoto nebezpečí je znetvoření plodu, k měnuž může dojít při ozáření plodu v těle matky. Vyvíjející se embryo je mimořádně citlivé i na nejnižší dávky ozáření, mebot porušení jediné bunky může znamenat deformovaný vývoj celého orgánu. Podle některých výzkumů existuje významně častější výskyt znetvoření dětí již ve městech nebo v oblastech ze zvýšenou úrovní radiace. Jinou formou postižení potomstva je porušení genů v rodičovských pohlavních bunkách. Do genetické informace, předávané dalšímu potomstvu, se pak tato změna pevně zakoduje. Může se pak projevit v různých formách dědičných vad či genetických změn - mutací, přičemž se nemusí vyskytnout hned u následující generace, ale může zůstat v několika pokoleních latentní a objevit se nečekaně po mnoha desítkách let.

Ke, všem těmto následkům může dojít nejen při bezprostředním ozáření, ale také v důsledku usazování radioaktivních izotopů v organismu. Izotopy jsou nestabilní látky, které se chemicky projevují jako příslušný prvek, a u kterých dochází v některých případech k dlouhodobému rozpadu. Některé z nich se v organismu usazují trvale a vystavují své bezprostřední okolí relativně vysokému a hlavně dlouhotrvajícímu ozářování. Tyto vlastnosti má zejména radioizotop jodu, který se hromadí ve štítné žláze, a izotopy radia a stroncia, které se usazují v kostech. Všechny tyto látky jsou rovněž produktem reakcí používaných v jaderné energetice, odkud se dostávají do okolního ovzduší, řídčeji do vod a půdy.

Při úvahách o bezpečnosti jaderných provozů se opakováně zdůrazňuje, že neexistuje žádná dávka záření něškodná pro organismus, neboť i minimální ozáření může vyvolat některé z uvedených následků. Upozorňuje se na nebezpečí genetických škod, které pro potřebný časový odstup nejde v současnosti zadověděně zhodnotit.

II. část - Hnutí proti jaderné energii

Reflexe uvedených fakt a dalších problémů, spojených s rozvojem jaderné energetiky, vedla v mnoha evropských zemích k hnutí proti výstavbě jaderných elektráren. Odpůrci jaderné energetiky argumentují především tím, že její stoupenci záměrně zveličují závažnost energetické krize; světové zásoby fosilních paliv ve skutečnosti vystačí ještě na dlouhou dobu. Kritizují politiku petrolejářských společností, které uměle vytvárají nedostatek ropy, aby mohly zvyšovat její ceny, i hospodářskou politiku orientovanou na zvyšování spotřeby energie. Často přitom napadají i politický a hospodářský systém, o němž mnozí odpůrci jaderné energetiky soudí, že je příčinou těchto společenských zel, nebo alespon neuvážený rozvoj jaderné energetiky umožňuje. Odpůrci jaderné energetiky přitom doporučují jako alternativu racionálnější hospodaření s klasickými zdroji a lepší mezinárodní koordinaci při jejich získávání, a dále orientaci na jiné zdroje energie, zejména sluneční. Požadují, aby výstavba jaderných elektráren byla zastavena nebo alespon odložena do doby, kdy bude lépe zaručena bezpečnost jejich provozu. Hnutí odpůrců jaderné energetiky stále mohutní a stává se mezinárodním.

Autořim této statě, odborníci v této problematice, nechtějí hnutí odpůrců jaderné energetiky nijak hodnotit. Jako odborníci však s uspokojením konstatujeme, že intenzivní zájem veřejnosti o tyto problémy vedl v mnoha zemích přinejmenším k tomu, že výrobci jaderných zařízení a kompetentní státní orgány zvýšili péči o zajištění provozu jaderných elektráren.

III. část - Radioaktivní únik a odpad z jaderné elektrárny

Bezpečný provoz jaderné elektrárny z hladiska radiačního zatížení obyvatelstva spočívá v co největším snížení množství radioaktivních látEK, unikajících do životního prostředí. Z jaderné elektrárny se dostávají radioaktivní látky do okolí v podstatě třemi cestami: formou úniku do prostoru při normálním provozu elektrárny /do vzduchu, méně do vody a půdy/, formou radioaktivního odpadu z vyhaslých palivových článků a formou úniku při havarijném stavu.

1. Normálním režimem rozumíme režimy, připuštěné provozními předpisy, při nichž sledované parametry nabývají maximálně povolených hodnot nebo hodnot nižších. Za těchto podmínek je únik radioaktivity velmi nízký; jaderná elektrárna způsobuje menší znečištění životního prostředí - i pokud jde o produkci radioaktivního spadu - než klasická elektrárna na hnědé uhlí.
2. Radioaktivní odpad jsou zahuštěné zbytky dezaktivacního roztoku, používaného k dezaktivizaci v jaderných provozech, spolu s uvolněnými částečkami konstrukčních či jiných materiálů, dále pak zamořené nástroje, kombinézy apod. Některé látky v tomto odpadu si uchovávají svou radioaktivitu po velmi dlouhou dobu, řadově až 100 000 let. Na světě neexistuje místa, kde by je bylo možné po tuto dobu sledovat bez nebezpečí, že při nějaké příležitosti nedojde k jejich rozptýlení do životního prostředí. Problémem je rovněž otázka vhodných kontejnérů, neboť použitelné materiály mají v radioaktivním prostředí podstatně kratší životnost, než je

Nejčastěji se radioaktivní odpad ukládá v opuštěných solných dolech. Pokusy s jeho ukládáním na dně oceánu se setkaly s prudkou kritikou. Existují i jiné, rovněž kritizované návrhy, např. jeho ponoření do polárního ledu.

Vyhaslé palivové články lze přepravovat a znova použít. Přepracovací kapacita je však celosvětově nedostatečná a články se proto dočasně uskladňují. Vzhledem k omezeným světovým zásobám uranu lze předpokládat, že v budoucnosti budou přepracovány a znova použity. Palivové články /čerstvé i vyhaslé/ podléhají evidenci Mezinárodní agentury pro atomovou energii ve Vídni. /Této evidenci však nepodléhají články reaktorů, patřících armádě./

3/ V každém provozu, a tedy i v jaderném, dochází čas od času vlivem různých příčin k větším či menším havariím. Zatímcero formy úniku radioaktivity

uvedené pod bod 1 a 2 zůstávají více méně pod lidskou kontrolou, jsou havarie jaderných elektráren svou nekontrolovatelností nejvyšším zdrojem nebezpečí pro obyvatelstvo i pro životní prostředí. Kvalita prevence těchto havarií a úroven prostředků na odstranění jejich následků jsou proto rozhodujícími faktory pro bezpečnost jaderného provozu.

Opatření proti havariím začínají volbou použitého procesu a vhodné konstrukce a materiálů. Patří do nich i kvalita montáže a stanovení prevozních podmínek a bezpečnostních limitů. Jejich součástí je i organizační a personální zajištění provozu. Opatření, která mají omezit následky možných havarií, spočívají v různých formách izolace kritických částí od okolí. V nejjednodušší formě to jsou různé koncipované kryty těchto zařízení a možností odčerpávání unikajících spodin. Kapacita těchto zařízení je však omezená zejména proto, že údajně funguje jen do určitého stupně havarie. Nezajišťují bezpečnost při maximální možné havarii, za niž se obvykle považují rozhodnutí primárního potrubí. Za nejúčinnější formu ochrany okolí před radioaktivním únikem se v posledních letech považuje zařízení zvané kontejment. Jedná se v podstatě o vzduchotěsnou obálku z kovů, řídčeji pak celou elektrárnu. Takových obálek může být i více, jde pak o vícestupnový kontejment. Kontejment nejen snižuje únik radioaktivity ~~je~~ akoliž ale v důsledku různých procesů klesá radioaktivita i uvnitř. Toto zařízení přirozeně citelně zvyšuje náklady na výstavbu elektrárny, uvádí se, že až o 30 %. Ve všech vyspělých zemích je však otázka vyřešena jednoznačně ve prospěch kontejmentu, např. v NSR budou nadále všechny jaderné elektrárny - pokud k jejich výstavbě dojde - vybavovány nejméně dvoustupnovým kontajmentem.

V. část - Jaderná energetika v Československu

Problematika výstavby jaderných elektráren v Československu má některá specifika. Prvním z nich je obtížnost nalezení vhodného místa vzhledem k vysoké hustotě osídlení. Je požadavek, aby vzdálenost od nejbližších obývaných usedlostí byla alespoň 3 km /v SSSR 25 km/, dále se požadují určité geologické podmínky /neprostupnost podkladu/ a meteorologické podmínky /větrné prostředí/. Výstavba jaderných elektráren, podmínky jejich provozu a zvláště bezpečnost provozu nejsou však upraveny závazným zákonem /tzv. atomový zákon není schválen/ a podmínky výstavby a provozu jsou určeny pokyny, které vycházejí z materiálů Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Dalším specifikem je zavislost čs. jaderné energetiky na monopolním dovozu ze SSSR; tato zavislost se projevuje nejen v záženém výběru zařízení, ale i v otázkách bezpečnosti provozu, která v SSSR může být shledána dostatečnou /vzhledem k hustotě osídlení/ a pro čs. podmínky nevyhovuje. Tak např. otázka kontejmentu byla u nás donedávna interpretována tézí, že se jedná především o prostředek, kterým si kapitalistické stavební firmy uměle zvyšují příjmy. Toto stanovisko se změnilo až po několika havariích. Jiným specifikem je nesmyslné utajování podkladových materiálů, a to i před odbornou veřejností. Materiály bývají často nekompletní, protože projekt se až do posledního okamžiku mění a doplňuje. Tento stav brání vypracování hodnotné bezpečnostní zprávy, která je rozborem bezpečnostních podmínek a opatření jak při normálním provozu, tak při určitých typech nehod. Situaci v jaderné energetice rovněž ~~xxxxx~~

nepříznivě ovlivnila kádrová politika, která v letech 1969 až 1970 vedla k odchodu řady předních odborníků.

V Československu existují v současné době čtyři jaderné reaktory. V Plzni je instalován malý pokusný reaktor SRO, který pracuje s nulovým výkonem. Reži u Prahy pracují dva reaktory: TRO /s nulovým výkonem/ a VVR /výzkumný reaktor s nízkým výkonem/. Čtvrtým zařízením je jaderná elektrárna A 1. v Jaslovských Bohunicích v Západočeském kraji, vybudovány blízko lázeňské oblasti Piešťan. Vzhledem k tomu, že poslední objekt je jedinou jadernou elektrárnou na čs. území, budeme se věnovat především jemu.

V. část - Jaderná elektrárna A 1 v Jaslovských Bohunicích

Elektrárna A 1 pracuje s těžkovodním reaktorem, chlazeným kysličníkem uhličitým. S projektem bylo započato asi před dvaceti lety. Podle původní koncepcie mělo jít o pokusný provoz s výkonem asi 50 MW, později byl projekt vzhledem k napjaté energetické situaci pozměněn na energetický provoz s plánovaným výkonem 150 MW. Elektrárna byla uvedena do provozu v prosinci 1973, po třech letech a dvou měsících - v únoru 1977 - byl však provoz zastaven; navíc relativně značnou část doby svého provozu elektrárna stála pro časté havarie většího či menšího rozsahu. Realizovaný výkon dosahoval nejvýše 100 MW. A 1 není vybavena kontejmentem. Havarijní bezpečnost je zajištována kryty na kritických částech primárního okruhu, odkud lze unikající radioaktivní látky odčerpávat od čtyř hevarijních plynovení. Odsud mají být po vymření radioaktivity přes filtry vypouštěny do komína. Problematická radioaktivního odpadu nebyla uspokojivě vyřešena: veškerý odpad byl ukládán na střeženém prostranství v areálu elektrárny, kde leží dosud. V poslední době se uvažuje, že by mohl být v malých dávkách přidáván do stavebních materiálů na ty části staveb, které jsou pod zemí. Podle vžitých mezinárodních konvencí sám má vyhaslé palivové články odvážet výrobce k zpracování. Stejná dohoda je i mezi sovětským výrobcem a čs. stranou jako pozorovatelem. Od uvedení do provozu nebyl dosud žádny článek odvezen. Vyhaslé palivové články jsou skladovány v bazénu, který byl v době odstavení A1, tj. v únoru 1977, více než z poloviny plný. Předpokládalo se, že v případě jeho neplnění - pokud by si sovětská strana články neodvážela - by vybudoval další bazén.

Rozhodnutí o výstavbě elektrárny A 1 vycházelo z tahdejší smahy vedení čs. energetiky o uskutečnění moderní, samostatné koncepce budování jaderných elektráren v ČSSR na bázi domácího paliva. Opíralo se o technicky vyspělou výrobní základnu našeho těžkého strojírenského /zejména Skoda Plzeň, ZMS Dubnice, ČKD Praha aj./ o současné trendy světového vývoje a počítalo s šířkou mezinárodní kooperací. Na přípravě projektu A 1 se podíleli nejlepší českoslovenští atomoví odborníci. V době projektové přípravy byla A 1 srovnatelná s obdobnými objekty v zahraničí, a to i co do bezpečnosti provozu. Během výstavby a zvláště pak během provozu se však situace rychle měnila. Již při výstavbě se objevily vážné organizační nedostatky - v určitém období neexistovala kompletní technická dokumentace nutná pro výstavbu, takže nebyly dodržovány elementární předpisy pro výstavbu tak náročných energetických komplexů. Tak např. řada změn spojených se stavebními pracemi /bouráním a pod./ byla prováděna formou improvizace, bez ohledu na nezbytnou péči o řízení jednotlivých systémů a prostoru apod. Zařízení na automotické zavážení palivových článků nebylo nikdy uvedeno do provozu; důvodem byl neodklizený stavební materiál v příslušném prostoru. Rovněž bezpečnostní zařízení bylo za provozu obnovováno sporadicky, většinou až po nějaké havarii a to jen ta část, která s ní bezprostředně souvisela.

Neuspokojivý stav panoval zejména v oblasti organizace práce a interpersonálních vztahů. V provozu, jehož bezpečnost závisí do značné míry nejen na odborných, ale i na psychických a morálních vlastnostech zaměstnanců, na jejich dobré kooperaci a na kvalitě psychosociálních vztahů, byly tyto faktory naprostě ignorovány. Atomová elektrárna nabízela dobré platy a špatné pracovní podmínky. To se také odrazilo ve struktuře zaměstnanců: dobrí odborníci dcházelí brzy po nastupu a zůstávali ti, kteří přišli jen za dobrými výdělkami. Rozmáhal se alkoholismus a dcházel ke krádežím, dokonce i aktivovalých předmětů..

Klíčově postavení pro provoz a jeho bezpečnost má operátor reaktoru. Jeho činnost byla zhodnocena jako jedna z psychicky nejnáročnějších prací vůbec.

Situaci však neodpovídala ani kriteria výběru ani pracovní podmínky. Uchazeči o funkci operátora nebyli vůbec posuzováni podle psychologického vyšetření. Pracovní doba v podobných profesích bývá ve vyspělých zemích zkracována na 6 i méně hodin denně, zatímco na A 1 se běžně tolerovaly šestnáctihodinové směny. Podle toho byli operátoři reaktoru na A 1 vystavěni další psychické zátěži, vyplývající z preference provozních požadavků před bezpečnostními: např. bylo tolerováno malé překročení provozních parametrů nad dovolené hodnoty, pokud ovšem v důsledku toho nedošlo k havarii; v případě havarie byly ovšem provozní a radiační předpisy závažným východiskem pro vyšetřování. Z druhé strany snížení výkonu nebo shození havarijních tyčí /tj. zastavení reaktoru/, nebylo nezbytně nutné, bylo sankcionováno morálně i finančně. Podobný přístup byl běžný i k radiačním předpisům; čs. radiační předpisy patří sice mezi nejpřísnější na světě, v praxi však mezi nejméně respektované.

Jiným závažným jevem byl nátlak na zaměstnance, aby pracovali v radiačním pásmu. V důsledku různých závad se čas od času vyskytně potřeba provést určitou operaci v radioaktivním prostředí. Tyto operace se rozdělily mezi více lidí tak, aby nikdo z nich nebyl ozářen nad přípustný limit dávky v čase. Na A 1 docházelo v důsledku častých nehod k situacím, kdy všichni zaměstnanci, k jejichž pracovní náplni patří také práce v radiačním pásmu, měli bezpečnostní limit vyčerpán. V takovém případě byli k této práci nutenci i další zaměstnanci, a to direktivní formou. Odmitnutí bylo sankcionováno, např. odnětím premií.

Během provozu elektrárny došlo k dvěma velkým havariím. První z nich, dne 5. května 1976, byla způsobena technickou závadou. Podle oficiálního zjištění se do zaváděcího mechanismu dostala podložka, která zabránila bezpečnému zajištění nového palivového článku. Bylo vysloveno podezření na chybu obsluhy, které však nebylo prokázáno. Článek byl pod tlakem 6 MPa /60 at/ vystřelen z reaktoru a za ním pod stejným tlakem unikalo vysoko radioaktivní chladivo /kysličník uhličitý/ do prostoru reaktorovny. Byl vyhlášen příkaz k opuštění objektu, přičemž dva zaměstnanci, kteří nebyli v okamžiku nehody na svém pracovišti, utíkali k nouzovému východu, který však byl uzamčen, aby se zabránilo četným krádežím. Než stačili doběhnout k dalšímu, byli udušeni unikajícím kysličníkem uhličitým. Radioaktivní plyn byl vyčerpán do havarijních plynovení a odtud byl po krátkém vymíracím čase vypuštěn přes filtry do ovzduší. Tuto havarii je možno považovat za ekvivalentní maximální možné havarii, jejíž pravděpodobnost je udávána jako zanedbatelně nepatrnná /jednou za 10 let/, neboť při ní došlo k přímému úniku plynu z primárního okruhu. Kapacita havarijních plynovení a filtrů na havarii tohoto rozsahu pochopitelně něstačila a proto byl radioaktivní plyn částečně vypuštěn do ovzduší. Říká se o množství této radioaktivity jsou přísně utajovány, a to i před zaměstnanci, jímž byla poskytnuta pouze nevěrohodná informace, že nebyly překročeny přípustné hodnoty. Zaměstnancům byly dokonce utajeny i dávky, jímž byli sami vystaveni!

K druhé vážné havarii došlo 24. února 1977 nedbalostí při montáži palivového článku a chybou při jeho zavážení. Při havárii došlo k přehřátí primárního okruhu, k tepelnému poškození palivového článku a k narušení kesonového potrubí, v důsledku toho k proniknutí kysličníku uhličitého a deutéria a tím k zamoření celého primárního okruhu. Přehřátím se narušila těsnost generátoru páry a byla zamořena i část sekundárního okruhu. Unikající radioaktivní tritium bylo vzduchotechnickým zařízením nasáváno do provozních místností. Při odstavení reaktoru byla část aktivované páry ze sekundárního okruhu vypuštěna do ovzduší. Také jisté množství dezaktivace roztoku bylo z nedbalosti vypuštěno do kanalizace, odkud zamořilo potok v blízké obci Žikovce /potok byl na čas oplocen/.

Elektrárna XX A 1 je od této havarie v důsledku vážného poškození reaktoru mimo provoz. Otázka "co s ní?" není dosud vyřešena: Provoz byl značně nerentabilní a nespolehlivý, oprava by si vyžádala nepoměrně vysoké náklady a bylo by třeba provádět poměrně rozsáhlou montáž přímo v aktivní zoně reaktoru. Nejjednodušší bylo elektrárnu demontovat. Problém je však vysvětlení demontáže, neboť žádná havarie nebyla dosud oficiálně přiznána a informace o ní se utajují. /Např. při televizním šetu z A 1, natáčeném v době, kdy po jedné z havarií elektrárna stála, imitovali televizní pracovníci světelnovou signalizaci rozsvěcením a zhasínáním kapesních svítidel za zadní stranou ovládacího panelu. Zdůrazňujeme, že smluvní povinnosti členů Mezinárodní agentury pro atomovou energii je poskytnout skutečné údaje o charakteru a rozsahu podobných nehod.

.1. část - Výstavba dalších jaderných elektráren

V současné době jsou v Československu v různém stupni rozestavěnosti nebo projektové přípravy další jaderné elektrárny modernějšího veroněžského typu lehkými reaktory. Jde o tyto objekty:

Jaslovské Bohunice: VVER 1 / jeden reaktor před dokončením, druhý ve stavbě/
VVER 2 / ve stádiu přípravy staveniště/
půjde o 4 reaktory celkem, výkon 4 x 400 MW

Dukovany na jižní Moravě: VVER 3 a VVER 4, zde rovněž celkem 4 x 440 MW
prováděny zemní práce

Projekt 100 MW reaktoru VVER v jižních Čechách - ve stádiu projektové přípravy.

VII. část - Závěry

S ohledem na zkušenosti z provozu A 1, které nelze označit jinak než jako odstrašující, předkládáme několik návrhů a požadavků, o nichž by měla být informována československá i zahraniční veřejnost - zejména pak veřejnost sousedních zemí. Naše návrhy a požadavky by měli posoudit zejména příslušníci odborníci, a to jak v Československu, tak i v rámci Mezinárodní agentury pro atomovou energii. O našich návrzích a požadavcích by pak měly rozhodovat - v souladu s mezinárodním i národním právem - odpovědné hospodářské a státní orgány a instituce.

Vycházíme ze zásady, že "člověk má ~~základní~~ základní právo na svobodu, rovnost a přijatelné životní podmínky, které umožňují důstojný a zdravý život" a že přitom má vážnou odpovědnost, spočívající v ochraně a zlepšování životního prostředí pro současné i budoucí generace" /citováno podle 1. zásady Prohlášení zásad Konference Spojených národů o životním prostředí, Stockholm 5. - 16.6.1972/. Tuto odpovědnost pociťujeme se vši naléhavostí a odvoláváme se přitom zejména na tyto prvky národního i mezinárodního práva:

- článek 23 ústavy ČSSR / o ochraně zdraví/
 - článek 15 ústavy ČSSR / o ochraně přírody a životního prostředí/
 - článek odst. 6 I mezinárodního paktu o občanských a politických právech /právo na život/
 - článek 7 b Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech /právo na bezpečné a zdravotně nezávadné pracovní podmínky/
 - článek 12, odst. 2 b téhož paktu /právo každého na zdraví/
- Dále se odvoláváme na Prohlášení zásad Konference Spojených národů o životním prostředí, konané ve Stockholmu 5. - 16.6.1972. Citované Prohlášení zásad Konference Spojených národů o životním prostředí, potvrzené i Valným shromážděním OSN na jeho 27. zasedání, rozvíjí základní myšlenku odpovědnosti států a ochranu životního prostředí. Kromě citované 1. zásady jde zejména o:
- 6. zásadu / o nepřípustnosti znečištění prostředí jedovatými nebo obdobnými látkami a o podpoře spravedlivému boji národů všech zemí proti znečištění/
 - 18. zásadu /o podřízenosti hospodářského rozvoje a rozvoje vědy a techniky ekologickým hlediskům/
 - 19 zásadu / o výchově k ochraně životního prostředí, a to jak ve školství tak pomocí hromadných sdělovacích prostředků/
 - 20 zásadu /o volném toku vědeckých informací a o předávání zkušeností v mezinárodním měřítku v oblasti ekologie/

Vzhledem k citovaným zákonním a smluvním ustanovením i všeobecně uznávaným zásadám, jsme oprávněni navrhnut, aby ve veřejné diskuzi, podporované státními institucemi a společenskými organizacemi a zajištované hromadnými sdělovacími prostředky, uvedli odbornáci z různých oborů své názory na potřebnost rozvoje jaderné energetiky a její rizika. Za naléhavé považujeme, aby obyvatelstvo v okolí jaderných elektráren bylo informováno o charakteru provozu a aspektech jeho bezpečnosti a aby byly okamžitě zveřejněny informace o dosavadních nehodách, jejich příčinách a následcích. Jen ná základě veřejného referendum - po případě formou mezinárodního plebiscitu - je možno rozhodnout problem, tj. má-li se v Československu v rozvoji jaderné energetiky pokračovat nebo hledat jeho alternativy /zavádění energeticky méně náročných technologií, rušení nerentabilních provozů, využití jiných energetických zdrojů včetně sluneční energie/. Domníváme se, že pokud bude i rozhodnuto o pokračování rozvoje jaderné energetiky, bude se společnost - pokud v ní funguje veřejné mínění - k této základní otázce resp. k otázce optimálního stupně tohoto rozvoje stále

acet.

Za dosavadního stavu, kdy společnost není informována o rýzicích jaderných provozů a pro případ, že i v budoucnu se rozhodne jadernou energetiku rozvíjet, považujeme za nutné:

Informovat veřejnost o všech aspektech bezpečnosti provozu jaderných elektráren včetně statistických údajů o zdravotním stavu jejich zaměstnanců a obyvatelstva v jejich okolí a tuto problematiku zahrnout do školských osnov.

- Zajišťovat dodání kompletních podkladových materiálů a projektů a zpřístupnit je širší odborné veřejnosti, aby existovala nezávislá kontrola z hlediska bezpečnosti provozu. /Je nesmyslné tyto materiály utajovat ze strategických důvodů, neboť úroveň obdobných projektů je ve vyspělých zemích vyšší./

- Při projektu a výstavbě nových zařízení bezpečnostně trvat na použití všech dosažitelných účinných bezpečnostních zařízení, včetně kontajmentu, a to i tehdy, bude-li třeba nakupovat na trzích dolarové oblasti.

- Věnovat maximální pozornost vypracování hodnotné bezpečnostní zprávy, v níž by byla stanovena m.j. i bezpečnostní opatření, reagující na chybný krok obsluhy a věnována dostatečná pozornost prevenci závažnějšího poškození palivových článků v důsledku krize varu nebo tavení paliva, což je typ nehody, k níž podle některých informací došlo na podobných zařízeních v NIK a snaž i v SSSR a BLR.

- Zajistit provoz po stránce organizační a personálně a po stránce pracovních podmínek tak, aby bylo v maximální míře eliminováno selhání obsluhy vlivem neodbornosti, psychické nezpůsobilosti, vyčerpanosti, stavu zmenšené příčnosti, v důsledku požití alkoholického nápoje nebo omamného prostředku, dále vlivem napjaté sociální či pracovní atmosféry či vlivem neuměrných nebo rozporných požadavek. K tomu počítáme odstranění politické diskriminace ve všech pověláních a zaměstnáních v jaderné energetice a naopak zavedení přísných psychologických kriterií, stanovení funkce pracovního psychologa, případně i sociologa, s rozsáhlými pravomocemi v každé elektrárně, dále pak soustavnou péčí o dobré sociální podmínky zaměstnanců a konečně také přísné uplatňování zásady, že osoba, která operativně rozhoduje /zejména operátor reaktoru/ má při pocitu nejistoty vždy právo rozhodnout ve prospěch bezpečnostního opatření, i kdyby to z objektivního hlediska nebylo nutné.

- V zájmu důsledného dodržování provozních předpisů a respektování bezpečnostních limitů a radiačních předpisů zavést a uplatňovat zásadu, že v případě, že byl některý předpis stanoven zbytečně přísně, nemá nikdo právo jej porušit resp. překročit stanovený limit, dokud nebude závazně přijata nová úprava předpisu resp. limitu.

Staň byla vypracována v průběhu roku 1978; na jejím zpracování se podíleli čs. odborníci z oblasti jaderné energetiky, kteří stáli předali v listopadu 1978 mluvčím Charty 77 ke zveřejnění.

ooo 000 ooo

Jeho Svatost
Jan Pavel II
VATIKÁN

Vaše svatosti,

československá občanská iniciativa Charty 77 sdružuje občany různých smýšlení, které spojuje společná vůle bojovat za respektování lidských práv a svobod. Domníváme se, že navzdory této názorové různosti signatářů Charty 77 můžeme za všechny bez rozdílu vyslovit radost z toho, že se hlavou římsko-katolické církve stal příslušník národa, s nímž nás spojuje společný osud i společné starosti, a že jste to právě Vy, známý svými statečnými vystoupeními na obranu lidských práv a svobodného lidského života. Jsme štastní, že jste bezprostředně po své volbě oslovil i naše národy, a že jste ve svém úřadě už několikrát vyjádřil své odhadlání zastávat se všech, kteří trpí za to, že se snaží naplnit důstojně své lidské poslání. Věříme, že nezapomenete ani a ty z nich, kteří jsou vězněni pro své názory. Dovolte nám, abychom Vám jménem Charty 77 blahopřáli k Vašemu zvolení a vyslovili Vám svou úctu a obdiv.

dr. Ladislav Hejdánek
mluvčí Charty 77

Václav Havel
mluvčí Charty 77

V Praze 30. listopadu 1978

4.12.1978 byla Chartě 77 oficiálně udělena cena MONISMANIEN 1995. Přečítal ji prof. Janouch v Uppsale a přitom přečetl toto naše poděkování:

Výboru na udílení ceny MONISMANIEN 1995

vážené dámy a pánové,

děkujeme Vám jménem všech signatářů Charty 77 za udělení ceny Monismanien. Této pocty si všichni velice vážíme, tím spis, že známe koncepci této ceny a že víme, komu jste ji udělili v předchozích letech. Domníváme se, že právo člověka na svobodný a důstojný život by mělo být společnou starostí všech lidí dobré vůle, bez ohledu na hranice států a společenských systémů, a udělení ceny Monismanien chápeme jako projev téhož přesvědčení. V naší práci nás neobyčejně posiluje vědomí, že i v zemích, které mají podstatně jiné problémy než my, žijí lidé, kteří se o nás zajímají a kteří nás podporují. Víme, že takových lidí je právě ve Švédsku hodně, a udělení ceny Monismanien chápeme i jako výraz této skutečnosti. Ještě jednou Vám děkujeme a srdečně Vás zdravíme.

Václav Havel
mluvčí Charty 77

Praha 4.12.1978

dr. Ladislav Hejdánek
mluvčí Charty 77

ooo 000 ooo

Představitelům Charty 77

Národní svaz francouzských vysokoškolských studentů /L'Union nationale des étudiants de France - UNEF/ pověřil svou delegaci, aby se při návštěvě Mezinárodního svazu studentstva v Praze setkala s představiteli Charty 77. Náš krátký pobyt v Praze bohužel nedovolil realizovat takové setkání; obracíme se tedy na Vás tímto dopisem.

Naše organizace již v mnoha případech vyjádřila své stanovisko k různým událostem v Československu. V každém z nám známých případů jsme se prostřednictvím velvyslanectví obraceli na Mezinárodní svaz studentstva s požadavkem, aby mezinárodní studentské hnutí zaujalo stanoviska k porušování lidských práv ve Vaší zemi a ve všech socialistických státech, kde k němu dochází.

Jsme přesvědčeni, že svoboda je nedělitelná. Za všech okolností a v každém okamžiku je naší povinností hájit lidská práva a svobody všude, kde jsou ohroženy.

S tímto problémem jsme také vystoupili na 12. sjezdu Mezinárodního svazu studentstva v listopadu 1977 v Sofii. Tato iniciativa se samozřejmě nesetkala s kladným ohlasem u mnoha organizací. Dostalo se nám nejen veřejného odsouzení, ale i vysvětlení, že nedostatek informací o skutečných svobodách v socialistických zemích nás vede k nepodloženým tvrzením, která navíc mohou sloužit zájmům reakce. Je jisté, že nemáme vždy k dispozici informace, které bychom si přáli, ale domníváme se, že nedostatečné respektování principů svobodné výměny lidí a myšlenek této informovanosti nenapomáhá.

Obracíme se na Vás, abychom vyjádřili pochopení pro Vaše úsilí. Spolu s Vámi požadujeme respektování lidských práv, svobodnou výměnu lidí a myšlenek, svobodu tvorby a jejího zveřejnění, odmítáme cenzuru a jsme proti zákazu výkonu povolání.

Rádi bychom měli co nejvíce informací o problémech se kterými se setkáváte, o Vašich pracovních ~~problémech~~ postizích a vůbec o situacích, kterým musíte čelit. Zajímáme se především o problémy studia a studentů zvláště. Zde bychom rádi diskutovali o obsahu studijních osnov a jejich pluralitě, ale hlavně o celém souboru problémů, které se dotýkají československých studentů.

Ujištujeme Vás, že jsme pevně odhodlání prosazovat principy, ke kterým se hlásíme.

Praha 13. listopadu 1978

Jean Luc Mano
Předseda UNEF

Union nationale des étudiants de France
25, rue Bouret
750 19 Paris
tel. 209 - 02 50

Michel le Bret
mezinárodní tajemník

Sdělení č. 58

Od začátku března 1977 jsou někteří čs. občané podrobováni policejním omezením, které nemají oporu v zákoně a která představují útoky na ústavní principy nedotknutelnosti osoby a obydlí. Příslušníci VB střeží nepřetržitě dveře do bytu či domu občana a přinejmenším si vypisují údaje z občanského průkazu či cestovního pasu každého návštěvníka; často však také odmítají někoho vpustit, někdy zakazují vstupovat všem návštěvám, jindy omezují počet návštěvníků na tři nebo nevpomštějí ty, kteří nebydlí v Praze. Stává se rovněž, že návštěvníci jsou při příchodu či odchodu odváženi na služebnu VB, kde je někdy vyslychají příslušníci StB. Státní bezpečnost si volá návštěvníky k výslechu i dodatečně. Veřejná bezpečnost posílá do zaměstnání hlášení, že občan byl "kontrolován" v pracovní době. Jindy strážci dveří přesvědčují návštěvníky, aby střelený byt nenavštěvovali, hovoří o vstupu na "vlastní nebezpečí" apod. Cizince většinou nepouštějí vůbec a zadržují je. Druhou formou útisku je stálé sledování operativou StB /obvykle Tatra 603 a tři muži, kteří se střídají/. Ti pak legitimují nebo nechávají legitimovat osoby, s nimiž se sledovaný setkává na ulici, v kavárně apod. Tyto dvě formy policejních omezení bývají často užívány zároveň vůči témuž člověku, a to po dlouhé měsíce.

Takto byli od začátku března 1977 omezováni Jan Patočka /až do své smrti/, Zdeněk Mlynář /až do svého vystěhování ze země/, Jiří Hájek /do září 1977/, František Kriegel /do dubna 1978/, dále od září 1977 až dosud Petr Uhl a od 1. ledna 1978 až dosud Ladislav Hejdánek. Kromě toho byla ~~zákaz~~ tažo opatření ~~zákazita~~ proti řadě občanů na kratší dobu.

Zostřování tohoto útisku postupně vztahovalo režim domácí vězení. V době od 10. září do 15. listopadu 1978 bránili příslušníci VB všem osobám, s vyjimkou příslušníků domácnosti, ve vstupu do bytu Ladislava Hejdánka, a Petra Uhla. Na protest proti těmto protiústavním opatřením držel v době od 17. do 28. 10. 78 Julius Tomín jedenáctidenní hladovku, k níž se připojila na krátkou dobu řada občanů. Petr Uhl, který je již 14 měsíců ostentativně sledován operativou StB, byl dne 6.11.1978 navíc varován, že pokusí-li se navštívit jakýkoli cizí byt, bude na 24 hodin uvězněn. Předtím, dne 20.9.t.r. byl skutečně 36 hodin vězněn ~~prakticky~~ 20.9.1978, když odmítl podrobit se nezákonnému příkazu neodjíždět z Prahy.

V posledních měsících byl obdobně obtěžován Václav Havel ve svém venkovském domě ve Vlčicích-Hrádečku, okr. Trutnov. Příslušníci VB, kteří většinou střeží přístup do jeho domu, zejména o sobotách a nedělích, nevpouštěli návštěvníky. Stalo se i to, že bylo zebráno vstupu rodině s malým dítětem, které potřebovalo vyměnit pleny a nakrmít, přičemž rodina přijela až z Prahy. Zvláště zneuspokojivé je i to, že některé dny bránili příslušníci VB Václavu Havlovi v odchodu z domu.

Výbor konstatuje, že popsané jednání příslušníků StB a VB je tr. činem porušování pravomoci veřejného činitele. V případech nevpouštění do bytů La-
dislava Hejdánka a Petra Uhla a do domu Václava Havla, jakož i v případech omezování pohybu Petra Uhla a Václava Havla jde navíc o trestné činy omezování osobní svobody a vydírání. Je tomu tak proto, že k takovému jednání nemají příslušníci StB a VB oprávnění; neexistuje ostatně ani zákoný podklad k takovému zásahu do života občanů.

Výbor zasílá toto sdělení generálnímu prokurátorovi ČSSR Jánu Feješovi a vědomím, že prokurátor je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozvěděl.

27. listopadu 1978

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Sdělení č. 59

Dne 9.11.1978 se konalo před senátem okresního soudu v Trutnově hlavní líčení v trestní věci proti signatáři Charty 77 Zdeňku Kašťákovovi, obžalovanému z trestného činu pobuřování /§ 100, 1/a tr.z./ - viz Sdělení č. 24. Lijný trestný čin měl spočívat v tom, že různým redakcím a institucím zasílal své podněty a stížnosti. Zdeněk Kašťák své texty nešířil na veřejnosti ani mezi přáteli, objektem pobuřování tedy měli být pracovníci příslušných redakcí a institucí /v komentáři k trestnímu zákonu se výslovně uvádí, že k trestnému činu pobuřování může dojít pouze v prostředí "k pobuřování způsobilém", což v

janém případě rozhodně nepřipadá v úvahu!/. Obhájce navrhoval pouze podmíněný trest, momo jiné s poukazem na to, že Zdeněk Kašták nebyl bezpečnostními orgány ani jednou varován, že by jeho dopisy a stížnosti mohly být kvalifikovány jako trestný čin. Obžalovaný prohlásil, že se necítí být vinen. Soud jejvšak v mém shledal a odsoudil jej k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na deset měsíců, v první nápravně výchovné skupině; současně rozhodl o tom, že se Zdeněk Kašták po odpykání trestu musí podrobit ochranné psychiatrické léčbě. Rozsudek dosud nenabyl právní moci; Zdeněk Kašták je od 18.8.1978 ve vazbě ve věznici ministerstva spravedlnosti v Hradci Králové, pošt. schr. č.62. Zdeněk Kašták je ženatý a má tři malé děti, jeho uvěznění /spolu s předchozími administrativními perzekucemi/ se jeho rodina ocitka v neobyčejně tíživém sociálním postavení.

Za krátkou dobu své existence upozornil náš Výbor již na několik desítek případů, v nichž bylo - v rozporu s Ústavou a přijatými mezinárodními pakty - zneužito ustanovení trestního zákona k postihu občanů, kteří se pokusili vyjádřit své ~~přesvědčení~~ názory a přesvědčení. U Zdeňka Kaštáka /obdobně jako v "případech" O. Tomka a J. Veselého/, který své názory nešířil veřejně, nýbrž obracel se s nimi výhradně na instituce k tomu určené, je neudržitelnost takového právního postupu o to zjevnější.

29. listopadu 1978

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Sdělení č. 60

Ve středu 6.12.1978 v 8 hod. ráno bude před senátem krajského soudu v Ústí nad Labem /místnost č.9, 1.patro/ projednáno odvolání Jiřího Chmela proti rozsudku okresního soudu v Mostě, jímž byl uznán vinným trestním činem pobuřování /§ 100/1 tr.z./ a odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na osmnáct měsíců /viz naše Sdělení č.23 a 49/. Jak známo, Jiří Chmel je jediný signatář Charty 77, který byl odsouzen výhradně za to, že údajně umožnil svým přátelům podepsat prohlášení Charty 77; přitom ani tato skutečnost nebyla před soudem prokázána.

Výbor současně upozorňuje, že předsedou senátu odvolacího soudu je soudce Kugl, pod jehož předsednictvím byli dne 28.září 1977 odsouzeni k vysokým trestům inženýři Aleš Macháček a Vladimír Laštívka pro údajné podvracení republiky. Tehdejší rozsudek se opíral o pochybnou ideologickou argumentaci /viz též dopis osmi kolegů obou odsouzených Výboru francouzských matematiků ze srpna 1978/.

4. prosince 1978

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Informace dostupné veřejnosti

Na jaře roku 1977 vysílal Čs. rozhlas relaci "Kdo je Václav Havel?", jejíž text potom přetiskly některé deníky. V této relaci - v podobě, v jaké ji převzal čs. tisk - bylo o mně řečeno panem Tomášem Řezáčem: "z těchto fondů, et už je to fond americké nebo západoněmecké nebo jiné výzvědné služby, byl podporován V. Havel. "Proti Tomáši Řezáčovi jsem podal za tento výrok žalobu. Když ho příslušný soud vyzval, aby se k mé žalobě písemně vyjádřil, napsal /dne 7.8. 1978/ pan Řezáč, že to v rozhlasu řekl jinak: "A z těchto fondů, je-li to už fond americké nebo západoněmecké nebo jiné výzvědné služby či antikomunistického střediska, byl zřejmě, jak se zdá, podporován Václav Havel." Způsod, jakým tisk tuto větu převzal, mění - podle jeho slov - "celý smysl výroku". Řezáč dále piše: "Za redakci, provedenou k jednotlivými redakcemi denních listů nemohu odpovídat. Rovněž tak ani za redakci provedenou úředně v ČTK". Řezáč tím dává mimo jiné najevo, že má podpora cizími špiónařními službami se mu pouze "zdá", že ji tedy nepovažuje za prokázanou, jak to mohlo vypadat po úpravě jeho výroku. čs. sdělovacími prostředky. Zřejmě panu Řezáče nepřimějí k tomu, aby tento detail zdůraznil i veřejně, proto o celé věci informuji dostupnou veřejnost s. Prosím všechny, kdo mne považovali na základě Řezáčova vyjádření za špiona, aby své mínění o mně opravili.

27. 10. 1978

Václav Havel

Dne 21.8.1978 k 10. výročí intervence vyšla ve Švédsku LP deska, která byla přijata s velkým ohlasem. Deska obsahuje písň Marty Kubišové Modlitba a další písničky, které na desce Marta Kubišová zpívá byly vybrány ze Sušilovy Sbírky moravských lidových písniček. Doprovozí jím na kytaru Jaroslav Hutka. Dále zpívají a hrají své vlastní písničky: Svatopluk Karásek, Karel Soukup, Jaroslav Hutka, Vl. Velt a Vlastimil Třešňák.

ooo 000 ooo

Redakce Informací o Chartě 77 poskytuje v příloze místo pro materiály, upravené pracovní skupinou, která se ustavila na půdě Charty 77, aby napomáhala stykům mezi Chartou 77 a polskou demokratickou opozicí /zvláště Výborem společenské sebeobrany - KOR/, zejména zprostředkováním výměny informací, politických textů, materiálů z oblasti lidských práv a literárních děl. Vzhledem k tomu, že skupina zatím nevydává vlastní časopis, požádala o pomoc redakci Informací o Chartě 77. Redakce si je vědoma toho, že materiály skupiny, které hodlá nadále publikovat v příloze, přesahují tematiku Charty 77 a lidských práv; zveřejňuje je však v dobré vůli, že pro hnutí Charty 77 budou vitaným podnětem.

Jacek Kuron: Nezávislost a demokracie versus sovětská intervence

Jsou lidé, kteří vidí sovětské tanky při každém odvážnějším vystoupení polské společnosti. Stačí hornická stávka, petice spisovatelů nebo založení výboru rolnické sebeobrany a už blednou ~~zákona jí přijal jinou tanky~~ strachem a říkají: přijedou sovětské tanky.

Jiní lidé tvrdí, že ty tanky nikdy nepřijedou, že je to papírový tygr, že v SSSR je slabý a otřesený vnitřními i vnějšími potížemi.

Ze ti první určitě nemají pravdu - to už jsme zjistili. Polské společnosti se za 34 let mnohé podařilo získat a tanky nepřijely.

Pravdu však nemají ani ti druzí. Víme přece, že sovětské tanky vjely roku 1953 do Berlína, aby potlačily dělnické demonstrace, v roce 1956 do Budapešti, aby potlačily národní povstání, a konečně roku 1968 do Československa, aby potlačily společnost, která spolu s komunistickou stranou uskutečnila demokratické přeměny.

Ozbrojené intervence byly dosud vedeny ve dvou případech: za prvé proti nevolejům a národním povstáním, za druhé proto, aby bylo zabráněno ztrátě sovětské kontroly nad situací v satelitní zemi. Lze tedy připustit, že pokud vedení PSDS neztratí důvěru Moskvy /jak ji ztratila Duběckova skupina/, nebo pokud moc strany nebude společnosti bezprostředně ohrožena /jako v berlínském a maďarském povstání/, potud nám sovětská ozbrojená intervence nehrozí.

Našim cílem je nezávislost a demokracie. Abychom mohli toho cíle dosíci, musíme se vymanit ze sovětské nadvlády. S tím však nesouhlasí vládci SSSR. Polsko je důležitá strategická pozice, nezbytná pro udržení sovětského vlivu v Evropě. Z druhé strany však myšlenka na vojenskou výpravu ze Bug musí Kremlu nahánět strach. Polsko je přece zemí povstání proti ruské nadvládě: dlouhá desetiletí bylo nejen perlou v koruně, ale i otevřenou ranou v buku carského impéria. Proto SSSR musí počítat s tím, že ozbrojená intervence k Visle bude kvávou válkou, že může mít za následek vzpouru dalších podmaněných národů, válku s Čínou a zásadní těžkosti ve vztazích se Západem.

Myslím si tedy, že vládci SSSR si velmi nepřejí intervenci, že se jí bojí. Proto si také myslím, že v Polsku povolí nové reformy, že ze dvou maličkostí, a to buď ohrožení své existence nebo reformy v Polsku, si vyberou reformy. Polští reformy totiž - vymezené na moci zorganizovanou společností - postaví vládce SSSR před rozhodování: už udeřit nebo ještě vyjednávat? Pokud bude jakási naděje na vyjednávání, na nátlak nebo podplácení - raději se úderu zdrží.

Za situace, v níž se nalézáme nyní, k situaci, která takové rozhodování v Moskvě vyvolá, vede dlouhá cesta. A bude tím delší, čím větší potíže způsobí sovětským vládcům podmaněné ~~národy~~ národy a utiskování Rusové, čím větší bude jejich hospodářská závislost na Západě i ohrožení ze strany Číny. Vše naev svědčuje tomu, že v každém vyjmenovaném bodě čas pracuje pro nás. Máme více času k tomu, abychom se organizovali v samosprávách, na státu nezávislých institucích a abychom krok po kráku nutili moc k ustupkům - vytvářet novou akutěnost a tím stále více rozšiřovat oblast svobod, oblast svobody polské společnosti. Řečeno stručně: tím, že se organizujeme, vytváříme si lidské podmínky o život dnes a nezávislost a demokracii pro život zítra.

XXXXXXXXXX

Článek Jacka Kuroně vyšel ve 20. /zvláštním čísle časopisu Robotník /Dělník/, který vydává redakční výbor:

Bogdan Borusewicz, Sopot, 23 marca 96 m 24

Leopald Gierek, Radom, ul. Sportowa 29 m 10

Franciszek Grabczyk, Krakow - Nowa Huta, Os. 1000 - lecia 30 m 49

Jan Lityński, Warszawa, Al. Wyzwolenia 9 m 125 telef. 28 71 04

Wojciech Onyszkiewicz, Warszawa

Władysław Sulecki, Gliwice, ul. Królewskiej Tamy 13 m 1

Józef Srieniowski, Łódź, ul. Laurowa 2 telef. 73470

Henryk Wujec, Warszawa, ul Neseberka 3 m 48 telef. 42 63 38

/poslední člen redakce - nečitelné/

Toto číslo Robotnika je věnováno Československu. V obsáhlém komentáři se hodnotí uplynulých deset let v Československu; při popisu obrodného procesu r. 1968 autor zdůrazňuje zejména aktivitu nejstarších vrstev společnosti - v odborech, v hnutí za samosprávu, v politických Klubech, mezi studenty a odporem, který v čs. společnosti kladla sovětské intervenci a jejím důsledkům. V závěru komentáře se hovoří o vzniku Charty 77 a jejím působení; komentář končí slovy: "Hnutí Charty 77, stejně jako podobné hnutí v NDR a v Maďarsku, Rusku a v okupovaných zemích: na Ukrajině, v Litvě či v Gruzii, je spojencem polské demokratické opozice a představuje naši společnou naději."

V čísle nalézáme i verše Karla Kryla "Bratři", společné prohlášení Výboru společenské sebeobrany/KOR/ a Charty 77 k 10. výročí sovětské intervence. Dále komuniké z prvního setkání na čs. polské hranici, verše Bertolda Brechta "Lozpuštění", kreslený vtip Vladimíra Renčína a informaci o tom, že v srpnových dnech letos byly ve Varšavě a v Krakově vylepeny plakáty s nápisem Praha 1968, na nichž byl zobrazen sovětský tank na pražské ulici v srpnu 1968.

XXXXXXXXXXXXXX

Výbor sebeobrany společnosti KOR
/komitet Samoobrony Społecznej KOR

Varšava 10. října 1978

Výzva ke společnosti

Protest dělnictva z června 1976 odhalil hlubokou krizi hospodářského i politického života země. Období dvou let, které uplynulo od té doby, bylo dostatečně dlouhé, abychom mohli od vlády očekávat alespoň náznak perspektiv k řešení krize. Bohužel v průběhu těch dvou let nebyly odstraněny příčiny výbuchu, za to vznikly nové zdroje napětí. Vzrůstající dezorganizace a marasmus pustoší život hospodářský, politický, společenský i kulturní v zemi. V té vážné situaci považujeme za svou povinnost obrátit se k polské společnosti s hodnocením situace a s pokusem ukázat na obranné prostředky dostupné pro společnost. Chtěli bychom také, aby se naše prohlášení stalo výstrahou vládě před pokračováním v politice vědomého znevažování skutečných politických problémů a před vyhýbáním se jejich řešení. Taková politika měla několikrát tragické následky pro společnost a veškerá odpovědnost za ně padá na vládu.

I.

1. Zvýšení cen potravin, které bylo v r. 1976 společností odmítнуto, bylo nahrazeno skrytým zvyšováním cen. V širokém rozsahu se praktikuje to, že se na trh uvádějí dražší druhy zboží opatřené novými názvy a že se stahují z trhu druhy levnější. Tato taktika zahrnuje řadu výrobků průmyslových a většinou potravinářských, dokonce včetně pečiva. Růst cen v obchodech zestátněných se odrazil i v růstu cen v obchodech soukromých, což vedlo k několikanásobnému růstu cen zeleniny a ovoce. Rozsah tohoto jevu je těžké zachytit, ale nelze mít pochyb o tom, že spolu s oficiálními změnami cen jde o značně vyšší inflaci, než jak to vyplývá z úředních údajů.

Neobvyčejně vzrůstají zásobovací potíže, a to jak v oblasti zboží průmyslového, tak i potravinářského. V obchodech není možno bez front, bez obrovských ztrát času nebo bez protekce a černého trhu koupit mnoho zboží.

Nepodařilo se vyřešit problém zásobování obyvatelstva masem. Těžko je za takové řešení považovat vybudovanou síť zvláštních obchodů, kde se cena kg alámu pohybuje na úrovni denního výdělku středně placeného dělníka / 150 - 200 zł za 1 kg/. Jinak v několika desítkách průmyslových závodů /napi. v závodech Huta Warszawa, Závody R. Luxemburkove/ byly zavedeny příděly masa. Nevíme, zda je přídělový systém u masových výrobků v dané chvíli účelný. Pokud vláda neuveřejní data o výrobě, exportu a spotřebě masa, nemůžeme k té věci zaujmout stanovisko. Avšak eventuální přídělový systém musí nezbytně zahrnout celou společnost a musí být společnosti schválen. Skryté zvyšování cen a XXXX

zásobovací potíže způsobují drastický růst životních nákladů, který postihuje především nejchudší vrstvy obyvatelstva.

2. V alarmující situaci je zdravotnictví. Chronické nedostatky v investování zdravotnictví, které pozorujeme už řadu let, projevily se v posledních letech zmenšením i tak už nedostatečného počtu lůžek /hlavně na psychiatrii a gynekologii, viz Robotnik Statystyczny 1977/. Přeplnění a také technický stav velkého počtu nemocnic, které nebyly od předválečné doby důkladněji přebudovány, způsobily v mnoha nemocnicích vznik zdravotních podmínek ohrožujících pacienty.

Nedostatečná strava i nedostatek léků v nemocnicích i na trhu způsobují další škody v léčení.

To, že pro politické činitele byla vybudována speciální nemocnice v Miedzylesí a že se pro ně organzuje speciální dovoz léků, může se v daném kontextu pokládat jedině za důkaz toho, že si vláda plně uvědomuje špatný stav obecného zdravotnictví. Vymáhání na společnosti sbírky pro "Společný fond zdraví" nelze hodnotit jinak, než jako cynické zneužívání moci.

3. Za poslední léta se nezlepšila ani dramatická situace bytová. Počet těch, kteří čekají ve frontě na vlastní byt roste rok od roku a doba čekání se prodlužuje. K tomu přistupuje systematický růst stavebních nákladů, který ve značné míře zatěžuje rodinné náklady /měsíční nájemné spolu se splátkami na dluh dosahuje v bytových družstvech částky 3000 zł/.

4. Vláda se snaží kompenzovat dezorganizaci hospodářství zotířeným vykořisťováním dělníků. Průměrný pracovní čas mnoha skupin dělníků je často prodloužen. Řidiči, horníci, stavební dělníci a mnohí jiných skupin dělníků pracuje v prodloužených směnách.

Zbavování horníků volných dní /zvl. náhradních volných dní za práci ve volné soboty/, povinná práce v neděli a systém mzdy, v němž jednorázová nepřítomnost vyvolávaná dokonce těmi nejzávažnějšími příčinami /zdraví, umrtí blízkých/, způsobuje ztrátu okolo 20% měsíčního výdělku, je něčím, co je možno přirovnat jen k raně kapitalistickému vykořisťování.

5. Srovnání denního výdělku dělníka s cenami v obchodech odhaluje ještě jeden znepokojující fakt: zvětšující se rozpad společnosti na vrstvy. Neúměrně / v malé spojitosti s kvalifikací/ jsou diferencovány platy. Obrovské je také rozdíl výše penzí. V Polsku máme rodiny žijící v krajně tíživých existenčních podmínkách a naprotitomu nepočetné rodiny, které nemají žádné materiální základky starosti. Nadto je faktorem zvětšujícím společenskou nerovnost existence privilegií pro skupiny spjaté s mocí: přednostní zásobování, speciální zdravotnická služba, příděly bytu, stavebních parcel, deviz, speciální rekreační střediska - to jsou jen některé výhody poskytované úzkým skupinám řídících pracovníků. Z toho pak vyplývá, že se skupiny spjaté s mocí odcizují společnosti a chápou její skutečné problémy. Když se dovidáme, že z fondu určeného na rozvoj zemědělství budeje státní středisko v Bieszczdách a ve spojitosti s tím se musí vystěhovat místní obyvatelstvo /vesnice Bołosate/, pak takový fakt můsime považovat za důkaz, že vláda ztratila naprostě kontakt s realitou.

Stále častěji máme co dělat s tím, že děti dělí privilegované postavení rodičů. Iluzorní se stává zásada stejných šancí pro mládež.

V situaci, kdy hospodářská krize postihuje celou společnost a zvláště nižší vrstvy, zajišťování zvláštních privilegií pro řídící skupiny budí spravedlivý hněv a morální pobouření.

6. Zásadním momentem hospodářské, společenské i politické situace země v posledních letech je prohlubující se krize zemědělství. Projevuje se tu následky diskriminace a ničení rodinných rolnických hospodářství. Přesto výroba obilí z jednoho hektaru v hospodářství rodinném převyšuje výrobu obilí jednoho hektaru v zemědělském sektoru zestátněném. Do zemědělských družstev a státních statků plynou stále gigantické investiční prostředky, třebaže náklady na udržování družstev jsou vyšší než hodnota jejich výroby.

V posledních letech se zvlášt projevily potíže spojené s obecnou krizí hospodářství: nedostatek uhlí, hnojiv, krmiv, zemědělských strojů, stavebnin. To podstatně omezuje investiční možnosti zemědělských výrobních jednotek a vede to k útěku mládeže z vesnice.

V současné době po zavedení peněžních odvodů na zabezpečení penze rolníkům překračuje finanční zatížení zemědělské výroby vůči státu často polovici příjmu rolníků. Odmítnutí dávek na penijní zabezpečení, k němuž se v celé zemi rozhodlo více než 250 000 rolníků, nejlépe charakterizuje postoj vesnice k zemědělské politice státu.

7. Porušování zákonních norem, ke kterámu došlo v době červnových událostí, stalo se obecně užívanou politikou. Bití osob zadržených orgány bezpečnosti se neomezuje na jednotlivé případy, ale nabyla povahy policejního samosoudu, pěněho politickou mocí.

Materiály sňromážděné Intervenčním byrem Výboru sebeobrany společnosti KOR, které byly uveřejněny v "Dokumentech bezpráví", dokládají úplnou beztrestnost policejních složek. Dokonce nejdrastičtější případy vražd, které byly provedeny na zadržených osobách, nemají pro funkcionáře, kteří se dopustili zločinu, žádné následky. Ve věci vraždy na Janu Brožynovi - aby byli ukryti skuteční původci vraždy - se dokonce zfabrikovalo vyšetřování a soudní proces, při nichž ve vězení umřel hlavní svědek a k mnohaletým trestům byly odsouzeny dvě osoby, aniž by jim byla dokázána vina.

V činnosti kolegi vyšetřujících trestné činy, jejichž kompetence byly značně rozšířeny na účet soudnictví, nezachovává se ani zdání postupu vyžadované zákony. Generální prokuratura navzdory ustanovením zákonů nereaguje na žaloby, které jsou ji adresovány, a státní rada, sejm i ministerstvo spravedlnosti zůstávají hluché ke všem signálům o deformacích a anarchii šířících se v aparátě vyšetřovacím i soudním.

8. Komunistickou stranou usurpovalé, ničím nekontrolované výhradní právo řídit společnost a znucovat ji svá hodnocení a rozhodnutí ve všech oblastech života bez vyjimky vytvořilo obecné ohrožení pro polskou vědu a kulturu. Drastické omezení jak svobody vědeckého bádání, tak i svobody publikování jeho výsledků, a to zvlášt v oblasti humanitní, jako je filozofie, ekonomie, sociologie, historie, tvrdé vymáhání vnučené doktríny, která už dávno pozbyla znaků ideologie a změnila se v soubor dogmat a příkazů, obsazování vědeckých míst nekompetentními, ale poslušnými vykonavateli příkazů politického aparátu - to všechno postihuje polskou kulturu, znemožňuje nejen její rozvoj, ale dokonce i uchování a kultivování jejích dosavadních výsledků. Literatura, divadlo, film, tj. odvětví kultury, v nichž dominuje slovo, obecně narážejí na potlačování svobody myšlení, na ničení tvůrčí činnosti. Kultura za takových podmínek odumírá. Literatura, tato skutečná, i když ve svém působení nevymezitelná složka duchovního života národa, buď je redukována do role vykonavatelky příkazů politické moci a donucena k plnému rozchodu s pravdou o realitě nás obklopující, nebo je tolerována jako neškodný "kvítek do knoflíkové dírky". Jako výsledek sebeobraných akcí kultury došlo před několika lety k iniciativě vydávat publikace mimo dosah státní kontroly a vytvořit vědu nezávislou na oficiální deformující liceměrnosti.

Systém prevenční цензуry postihuje nejen kulturu a vědu, ale i celý společenský a hospodářský život země. Cenzura dusí nejen projevy kritiky, ale i všechny autentické informace, které by mohly poskytnout společnosti přímou, hlediska moci nežádoucí znalost skutečné společenské situace. "Kniha zápis a doporučení", uveřejněná Výborem sebeobrany společnosti KOR, seznamuje s rozsahem vmešování cenzury do všech oblastí života. Stále rozsáhlejší okruhy, v nichž je kultura umlčována, jsou zaplňovány nafouknutými a krajně obecnými náhražkami, které kulturní politika preferuje rozmanitými druhy primitivní zabavy, rozličnými festivaly písni a jinými špatnými náhražkami kultury. Tyto náhražky se stávají v podstatě nástrojem obecné banality a plní úlohu potlačování hlubších kulturních aspirací společnosti a systematické snižování jejích duchovních potřeb.

Nejvýznamnější představitelé vědy a kultury nesmějí publikovat své práce. Náročnější filmy se nepřipouštějí k promítání, celé úseky polských dějin jsou zamlčovány nebo falšovány. Arcibiskup Wyszyński, těšící se nejvyšší morální autoritě v zemi, varoval před tímto jevem, který ohrožuje národní i kulturní svébytnost polské společnosti. Ohrožení kultury i umění cenzurou bylo tématem i zasedání Svazu polských spisovatelů a Polského sociologického sdružení a bylo také předmětem intervence Polského PEN - klubu.

Systém dezinformací vytváří bludný kruh a nezastavuje se před politickou mocí, která ho vytvořila. Jak sdělili "Życie Warszawy", 65% informativních statistických jednotek dodávaných Hlavnímu statistickému úřadu je zfalšováno. Toto hodnocení je třeba označit ještě jako optimistické. Na základě nepravidlivých informací nelze ovšem přijímat správná rozhodnutí. A tak celý život země je paralyzován.

Strach před vlastním lidem způsobuje, že politická moc není s to říci společnosti pravdu o situaci. Tzv. "hospodářské manévrování", propagované jako východisko z krize, ukázalo se pouhou kupou okamžitých arbitrálních a nekoordinovaných zásahů do hospodářského života země. Následkem této politiky je

postupující dezorganizace zemědělství.

- zmrazení investic způsobilo miliardové ztráty nedokončením už započatých akcí
- drastické omezení dovozu se odrazilo na postojích v závodech celého Polska, trvajících po celé týdny,
- přímo loupežný vývoz potravín prohloubil jejich nedostatek na vnitřním trhu,
- rozklad plánovacího systému při současném negování tržního hospodářství a při zachování anarchronického systému řízení podniků pomoci příkazů a direktiv zabil hospodářství jakýchkoli regulačních mechanismů.

Systém neodvolatelných arbitrálních rozhodnutí stranických a státních orgánů, připisujících si neomylnost, způsobil nesmírou spoušt v obecném vědomí národa. Potlačování samostatných názorů, vynucování naprosté poslušnosti vůči všem direktivám přicházejícím shora vede ve společnosti k bezideovým a obojetným postojům, vytváří příznivou půdu pro šíření komformismu, poníženosti a kariérismu. Právě tyto rysy se stávají doporučením při obsazování řídících míst. Lidé kompetentní, vzdělaní, samostatně myslící jsou zbaveni možnosti postupu v zaměstnání a často jsou dokonce zbaveni práce. Šířící se obecný nihilismus zplodil opilství, prospěchářství, korupci a pojídání řádnou prací.

Je třeba provést zásadní reformu hospodářskou. Ovšem ani nejdůkladněji promyšlené, nejdůslednější reformy nebudou s to nic změnit, jestliže narazí na barieru obecné lhotejnosti a znechucení.

Konference dělnické samosprávy, které se stavějí do služeb Polské sjednocené dělnické strany, hospodářství neživí. Ani výbory lidové kontroly, vzniklé vůle vlády a jí podřízené, nebudou mít dost síly odhalovat zřídlá nehospodárnosti, korupce a bezpráví. Jediným výsledkem té činnosti bude další růst dezorganizace života země.

II.

V polské společnosti jsou obrovské rezervy iniciativy, aktivity a energie schopné překonat obecnou krizi. Podmínkou pro uvolnění těchto rezerv je vytvořit skutečnou reprezentaci ve všech veřejných institucích. Nutné je také uverejnit pravdivá data o hospodářské a společenské situaci. Jen při splnění těchto podmínek /předpokládá se tu spolupráce politické moci se společností/ je možné vypracovat podrobný program nápravy hospodářského systému a společenské situace. Takový program musí být zformulován v širší diskusi, které se zúčastní nezávislí experti. Nebudou-li tyto podmínky realizovány, změní se všechny pokusy o navázání kontaktu se společností v pouhý dialog vlády se sebou samotnou.

Zkušenosti prosince 1970 a června 1976 ukázaly, že je možné přinutit vládu k ústupkům cestou společenského nátlaku. Ovšem výsledky těchto akcí se projevily jako krátkodobé. Politická moc velmi rychle zbavila dezintegrovanou společnost získaných vymožeností. Tomu se lze postavit na odpor jen trvalým, všechným a organizovaným tlakem.

Na konci roku 1975 se diskuse točila okolo návrhu změn v ústavě předložených vládou PLR. Návrhy zformulované občany během této diskuse v dopisech a peticích je možno označit za novou iniciativu směřující k nezávislé politické činnosti. Jejím cílem je zajistit svobodu přesvědčení, svobodu slova a informace, svobody spolčování s shromáždováním, svobodu tisku a odpovědnost státní moci vůči společnosti. Činnost směřující k tomuto cíli musí sloužit k vytvoření společenských vazeb přerušovaných v systému monopolistické a centralizované moci. Musí probíhat nezávisle na existujících oficiálních organizačních strukturách.

Nikoli bezbranné zoufalství, ale pevné, rozhodné a důstojné domáhání se práv společnosti a jejich zachování může vést k jejich nabytí a stát se tak cestou k ozdravění republiky. Jako výraz tohoto přesvědčení byl v říjnu 1977 uveřejněn návrh programu společnosti pod titulem "Deklarace demokratického hnutí", který byl vypracován ve středu Výboru obrany dělníků /Komitet obrony robotnikow - KOR/ a podepsán více než stěm osob /viz Glos č.1/. Načtenutý v něm program samosprávné organizace společnosti je alternativou vzhledem k rostoucímu nebezpečí živelného společenského výbuchu, který by mohl přivést zemi na pokraj národní katastrofy.

Oprávněnost navrženého programu je už dnes potvrzena vznikem řady nezávislých společenských iniciativ:

- Obrany dělnických zájmů se ujal čtrnáctideník "Robotník".
- Vzhledem k tomu, že se oficiální odbory zkompromitovaly ve Slezku a v Gdansku, vznikly zakládající skupiny svobodných odborů.
- Koncem července 1978 byl založen Prozatímní výbor sebeobrany Rolnické země

lublinské a počátkem září Výbor sebeobrany Rolnické země Grojecké. Tyto výbory jsou nezávislými představiteli 16 vesnic v kraji Lublinském a 20 vesnic v kraji radomském. Vesnické problematice je věnován čtrnáctideník "Gospodarz".

- Pro odhalování činů porušujících zákonnost a pro poskytování pomoci poškozeným bylo založeno Intervenční byro Výboru sebeobrany společnosti KOR.
- Studentské výbory solidarity vzniklé na mnoha školách v celé zemi si kladou za cíl zlomit odpor SZSP /-oficiální studentské organizace/ a obrodit nezávislé hnutí chránící zájmy studentů a škol.
- Odpověď na ujaření a falšování vědy bylo založení společnosti pro vědecké kurzy. Skupina několika desítek významných vědců zorganizovala v minulém akademickém roce serii semestrových přednášek, na nichž se několik set studentů setkalo v atmosféře úcty a pravdy nebrzděné cenzurou a neznásilňované politickou frazeologii.
- Ediční monopol státu je lámán rozvíjejícím se nezávislým tiskem. Politické časopisy, Nezávislá ediční kancelář, která publikuje autory odsouzené politickou mocí k mlčení - to všechno se stává výrazem obrozujícího se kulturního života.

Není to mnoho, ale vystačí to jako důkaz, že nezávislá, organizovaná, účinná společenská aktivita je možná. Čím masovější budou nezávislé organizace, tím méně budou jejich členové vystaveni represím a tím účinnější bude jejich činnost.

III

Nezávislá společenská činnost, obrozující se v posledních letech spočívá v organizování autentického veřejného mínění, ve formulování reálných požadavků a účasti a v lámání státního monopolu šíření informací. Účast v takové činnosti je dostupná každému.

1. Nezbytná je co nejširší diskuze o společenské situaci v zemi. Politická moc k tomu zřejmě nedá iniciativu.

Proto:

- a/ Každý občan si může a musí vzít slovo na veřejných shromážděních, sdělovat fakta, která zná, a domáhat se od moci informací, klást požadavky a dávat podněty k jejich schválení shromážděním. Právě tímto způsobem se podařilo v létě tohoto roku dosáhnout v mnoha podnicích výplaty průměrných mezd za prostoe vzniklé z viny vedení závodu. Takovým způsobem se polská společnost zúčastnila r. 1956 diskuse a donutila státní moc k dalekosáhlým ústupkům.
 - b/ Každý občan může a musí dávat ve svém okolí podněty k diskuzi o životních a pracovních podmínkách i o hospodářské a politické situaci v zemi. Takové diskuze by měly vést k formulování autentických požadavků na změny v příslušných právních a odborných střediscích, měly by dát podnět k pracím na programu napravy poměrů v republice. Měly by se stát ~~základem~~ počátkem aktivity v rámci oficiálních struktur, tak i za jejich rámcem.
 - c/ Každý občan se může a musí účastnit lámání státního monopolu informací. Může k tomu sloužit šíření nezávislého tisku a rozšiřování informací nezávislých institucí o jejich problémech, žádostech a požadavech.
2. Je nutné organizovat se na obranu svých práv. Jen organizovaní lidé mohou vybrat své skutečné zástupce. Všichni občané, kteří jsou členy odborů a odpovídajících jím sdružení rolníků mají možnost zvolit si své autentické představitele ve všech orgánech odborů a formulovat program obrany pracovních zájmů. Např. horníci, kteří bezvýsledně očekávají likvidaci nucené práce o nedělích a dvacetihodinového pracovního dne, mohli by učinit tyto věci požadavkem při volbách do odborevých orgánů tak, že by hlasovali jen pro ty kandidáty, kteří se zavážou bojovat o realizaci tohoto požadavku. Občanům, kteří nenajdou možnost rozvinout činnost ve zpravidla zkomprimovaných oficiálních organizacích, nabízí se možnost vytvořit organizace nové, jak to učinili rolníci z Lublinska a Grojecka, když při obraně svých zájmů vytvořili Výbory rolnické sebeobrany. Takovým způsobem je možné postupovat ve ~~základech~~ všech společenských prostředcích.

3. Je výhodnější bojovat způsobem organizovaným. Každá stávka, která každé hromadné vystoupení osazenstva továrny anebo vesnických obyvatel dosáhne svého cíle, budeme-li ještě solidárně a disciplinovaně. Je to důležité zejména tehdy, když násilí vlády vyvolává pobouření, hněv, zoufalství. Účastníky bojů je třeba lít ještě rozhodněji, než bojovat za požadavky. Bez organizace a solidarnosti nemůžeme ničeho dosáhnout.

4. Mezinárodní pakt občanských a politických práv stanoví základnu svobodné činnosti. Každý člověk má právo na vlastní názor a na svobodné vyjadřování svých myšlenek. Tímto paktem je zaručena svoboda hledání, získávání a šíření ~~základ~~

všecherých informací a názorů, a to bez ohledu na státní hranice, cestou ústní, písemnou nebo tiskem. Pokud jde o díla umělecká, má umělec právo na jakýkoli způsob tvorby podle vlastního výběru. Článek 22 zaručuje každému člověku právo na svobodné sdružování s jinými lidmi, včetně práva vytvářet odborové organizace a vstupovat do nich s cílem hájení svých zájmů.

Tento pakt byl ratifikován státní radou BLR v březnu 1977 a stanoví právní normu, která je v Polsku pro všechny závazná.

Jestliže se v polské společnosti podaří zorganizovat se na obranu svých práv, už tím začne proces překonávání společenské, hospodářské a politické krize.

Nejhlubší příčinou krize v naší zemi je zbavování občanů jejich práv a zbabování státu jeho suverenity.

Výbor sebeobrany společnosti KOR